

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Judicium Ecclesiasticum Seu Decretalium Gregorij IX.
Pont. Max. Liber II.**

Schmalzgrueber, Franz

Ingolstadii, 1726

§. I. De Libello, & requisitis ad Libellum Legitimum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74990](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74990)

pum neget, videndum, an illum neget rationabiliter, vel non rationabiliter. Si rationabiliter, & iuste, adire Religiosus subditus Episcopum pro dispensatione, vel absolutione impetranda tali casu non potest. Si irrationabiliter, & iniuste, in casu, in quo ille absolvere, vel dispensare nequit, adire Exemptus, etiam consensu Prælati sui non impetrato, pro absolutione, vel dispensatione potest Episcopum cum Exceptionibus tamen supra positis, Molin. tr. 3. de Just. D. 61. n. 5. Sanch. l. cit. n. 36. Pirh. hic n. 198. cit. Ratio est, quia tunc per Episcopum non est censendus Pontifex velle, ut Religiosus cum detrimento animæ suæ egrediarur Monasterium, & pro absolutione accedat ad Sedem Apostolicam, sed existimandus est consentire,

ut absolutionem, vel dispensationem impetretur Episcopus.

Ad Argumenta in contrarium opposita dico, ijs solum probari, quod Religiosi, & alij Clerici exempti Episcopo Dicecesano subijcere sese nequeant, ut ab eo absolvantur, vel dispensationem impetrent, nisi accedat consensus Papæ saltem tacitus, & benignè præsumptus; talem autem in casu responsionis non deesse meritò probat allata ratio pro eadem. Accedit, quia Episcopus loci respectu Exemptorum non est propriè Episcopus alienus, sed proprius; quia secluso Exemptionis privilegio illorum Ordinarius est. Igitur se huic subijciendo Regulares, & Clerici propriè se non subijciunt Episcopo alieno.

TITULUS III.

De Oblatione Libelli.

Supposita Jurisdictione, & Competentia Judicis, Actor eidem Libellum exhibet, cui petitionem suam inferat, ut Judex, & Reus de qualitate causæ informantur: oblato Libel-

lo, citatio Rei sequitur. Unde duplici §§. Titulus hic concludetur: primus aget de Libello, & hujus requisitis; secundus de Citatione.

§. I.

De Libello, & requisitis ad Libellum Legitimum.

SUMMARIUM.

1. Libelli definitio, divisio, & partes.
2. Quid observandum in narratione facti?
3. Circa medium concludendi?
4. Et ipsam conclusionem?
5. Proprietates, & vitia Libelli.
6. Quid agendum, si libellus sit ineptus?
7. Si alternativus?
8. Vel obscurus?

9. An plures actiones in eodem Libello simul proponi possint?
10. Quid agendum Judici, & Reo post oblato Libellum?
11. In quibus causis offerri Libellus debeat?
12. Quando omitti?
13. An mutari?
14. Cujus sumptibus sit edendus?

1. **Q**ueritur 1. Quid, & quotuplex sit Libellus? *iv.* Libellus hic nihil aliud est, quam brevis scriptura, claram Actoris petitionem, & causam illius continens. Ita quoad sensum omnes, nominatim Barbof. in c. 2. h. tit. n. 4. Gonzal. *ibid.* n. 5. Haun. tom. 5. de 7. & 7. tr. 3. n. 137. Vallens. *hic* n. 1. Engl. *ibid.* n. 1. König n. 3. Duplex illius a DD. est approbata divisio. 1. In *Simplicem*, seu *Summariam*, & in *Articulatam*, seu *Positionalem*. Ille est, qui summam, & continua quadam orationis serie actoris intentionem pertexit. Ille, in quo merita causæ per articulos proponuntur. Ex novissimo Recepto Imperij de Anno 1654. §. *Difem nächst* / rejecto *Articulato*, solus *Summarius* est approbatus. 2. In *Civilem*, & *Criminalem*. *Civilis*, qui etiam *Conventionalis* dicitur, est, qui pro objecto habet causam *Civilem*; *Criminalis*, qui etiam

Querimonialis appellatur, qui pro objecto habet causam *Criminalem*. Libellus communiter tribus partibus constituitur, *Narratione facti*, *Medio concludendi*, & *ipsa Conclusionem*.

Dub. 1. Quomodo construenda sit Narratio facti? *iv.* ita construendam, ut 1. Exprimatur in eo nomen Judicis, coram quo agenda causa est, ut sciatur, an sit competens, vel non. Non tamen necessè est, ut Judicis nomen proprium ponatur, sed sufficit, & solet hodie plerumque compelli ab officio, ac Jurisdictione; nam ex his subinde notior esse potest, quam ex nomine.

2. Inferendum Libello est nomen proprium Actoris, ut Judex sciat, quis agat, & Reus, à quo conveniatur: quod maxime verum est, quando quis agit nomine alieno, e. g. Prælati nomine Ecclesiæ, Syndicus

dicus nomine Universitatis : tunc enim etiam nomen Principalis , sub cuius nomine agit , tenetur Actor in Libello exprimere ; alias eo omisso Reus ignoraret Adversarium suum.

3. Designandum est nomen Rei , ut intelligat , se , non alium actione imperi . Si contra plures instituat Actio ex communi obligatione , videndum , an singuli in specie , vel universè conveniantur . *Si primum* , exprimi debent nomina omnium , & singulorum *arg. l. scio 3. §. certè 2. ff. de appellat. & probat ratio allata. Si secundum* , sufficit nominare Praefectum Universitatis , imò & Syndicum ; quia ut hic actiones nomine Universitatis potest instituire , ita etiam potest illas excipere *l. neque societas 1. §. quibus 1. ff. quod cuiusq. univers. nom. l. fin. §. defensores 12. ff. de muner. & honor.*

4. Subnectenda ipsa Narratio , ubi recensetur factum cum necessarije circumstantijs , & in Civili quidem libello exhibendum , quid , quale , & quantum debeatur , vel petatur . Ubi tamen distinguendum inter Judicium Speciale , & Universale ; in speciali enim res petenda in specie est , simulque exprimendum , an res tota petatur , an ejus pars , & quota : item si de quantitate agatur , numerus , mensura , & pondus : in Universali autem judicio necesse non est , res singulas in petitione exprimi , sed sufficit , si exprimantur , & liquidentur tempore executionis .

5. In criminali libello praeter dicta apponi debet delicti locus , annus , mensis , adeo , ut his omittis Libellus ipso Jure sit nullus , etiam parte non opponente *l. libellorum 3. ff. de accusat. & DD. communiter. Dies commissi criminis tutius omittitur ob difficultatem probandi. Excipe* , nisi accusatus petat sibi diem , & horam nominari ; tunc enim verius est , accusatorem ad hoc cogi posse , ne alioquin reo tollatur defensio , quæ facilis ipsi est , si demonstrat , se eo die , vel horâ , quâ crimen commissum dicitur , non fuisse in loco , vel cum alijs conversatum fuisse . Maranta tamen de *Ord. Judic. p. 6. memb. 3. de libell. oblat. n. 14. & alij negativam sustinent , & hanc Mynsing. cent. 2. obs. 40. testatur in Camera Imperiali quandoque practicatam.*

Dixi in criminali libello ; nam in Civili ordinariè non requiritur designatio temporis , & loci . Excipe Libellum injuriarum ; nam in hoc , ut rectè monet Gaill. *l. 1. obs. 64. n. 1. communis* , & in Camera Imperiali approbata conclusio est , annum , & mensem , imò & locum illatæ injuriæ apponi debere : & hoc verum est , non solum cum criminaliter , sed etiam cum civiliter injuriarum agitur ; nam licet regulariter non sit necesse , ut dictum est , in Civilibus Actionibus locum , & tempus in Libello apponere , in ijs tamen Actionibus , quæ infamiam Juris , & facti irrogant , ut est Actio injuriarum , so-

lennitas *l. libellorum cit. est observanda. Ratio est* , quia hujusmodi famosæ actiones graves esse dicuntur , & criminalibus comparantur , eò , quod de honore , & existimatione hominis agatur , cuius non minor , quàm vitæ habenda est ratio *l. justa 9. ff. de manum. vindict. l. isti quidem 8. §. quod locum 2. ff. quod met. caus. gest. & ibi Gloss. V. infamie , Alex. cons. 133. n. 9. vol. 6. incipit circa executionem* , ubi dicit , periculum infamiae æquiparari periculo mortis . Adde tamen cum Gaill. *l. cit. n. 7. si in libello injuriarum tempus omissum sit , & civiliter instituat Actio* , parte non opponente , adhuc procedere ; quia incertitudo non vitat Libellum , nisi opponatur , per textum *c. cum dilectus 2. de ordin. cognit. & l. fin. C. de annal. except.*

6. Denique juxta aliquos edi nomen Actionis in Libello debet , ex diversis Juris utriusque textibus . *1. c. ex litteris 1. de mut. petit. ubi Alexander III. mandat , ut actione proposita , & responsione facta - - negotium terminetur. 2. l. quâ quisque 1. princ. ff. de edend. ubi Ulpianus , Quâ quisque , inquit , actione agere volet , eam edere debet. 3. l. edita 3. C. eod. ubi Imppp. Edita , ajunt , actio speciem futurae litis demonstrat. 4. l. non videtur 33. ff. de Judic. ubi Modestinus , Non videtur , ait , in Judicem consensisse , qui ead sibi genus apud eundem Judicem desiderat actionis. 5. l. fin. C. de interd. ubi Arcadius , & Honorius Imppp. decernunt , ut si quis quodlibet Interdictum efflagitet , - - inter ipsa cognitionum auspicia , actionem exprimere , ac suas allegationes jubeatur proponere. 6. Quia respiciendo ad veterem Romanorum Stylum , solebant dari Judices Pedanei cum certa formula Actionum.*

Sed melius negatur , opus esse in libello nomen actionis exprimi . Ita receptissima apud DD. & in praxi sententia . Clarus est textus Juris Canonici *c. dilecti 6. de Judic. ubi Alexander III. Provideatis* , inquit , attentius , ne ita subtiliter , sicut à multis fieri solet , cujusmodi actio intentetur , inquiratis , sed simpliciter , & pure factum ipsum , & rei veritatem , secundum formam Canonum , & SS. Patrum instituta , investigare curetis . Favent etiam Leges Civiles ; nam *1. l. tutor 69. ff. de fidejussor. & mandator. ubi Tryphonius aperte , Non titulus actionis , inquit , sed debiti causa respicienda est. 2. l. si filiusfamilias 3. C. ad S. C. Macedon. ubi Imppp. similiter originem potius obligationis , quàm titulum actionis dicunt considerandum esse. 3. l. certum est 6. ff. de reb. credit. ubi supponitur , ad rei certitudinem nihil interesse , an suo nomine , aut ea demonstratione , quæ nominis vice fungitur , designetur.*

Neque obstant textus , & ratio in oppositum . *Ad 1.* aliud est actionem proponere , aliud specificum nomen actionis exprimere : non hoc , sed illud necessarium est ; quia illo facto , hoc omisso , scire reus po-

potest, quid ab ipso petatur. *Ad 2.* edere actionem juxta *l. cit.* nihil est aliud, quam causam agendi ita clarè ob oculos ponere, ut sciat reus, (verba sunt Ulpiani) *utrum cedere, an contendere ultra debeat; Et si contendendum putat, veniat instructus ad agendum, cognita actione, quâ conveniatur.* Hoc autem fieri potest, etiam si nomen actionis non exprimitur, Ergo &c.

Ad 3. speciem litis satis demonstrat libellus, si in eodem describatur factum, ut qualis actio competat, innotescat.

Ad 4. sensus *l. cit.* est, non censeri Judicis incompetentis Jurisdictionem ex parte rei conventi tacitè prorogam, etiam si petierit ab actore, ut actionem, quam contra se intendit, edat, ac manifestet, nisi litem apud eundem Judicem sit contestatus. *Ad 5.* patet ex dictis, quid sit exprimere actionem, & in quantum ipsa sit exprimenda, *Ad 6.* imprimis formulæ istæ hodierno Jure sublatae sunt; deinde non tam actorem, quam Prætozem concernebant.

Dub. 2. quid observandum circa medium concludendi?

Medium concludendi est causa petendi, seu jus, ex quo agitur: quod ideo in Libello exprimi debet, ut Reus secum consultare possit, utrum ex causa allegata aliquid Actori debeat, & an cedere, vel litigare expediat.

Est autem medium concludendi, seu causa petendi in omni actione duplex, proxima sc. & remota.

Variatur pro varietate Actionis; nam in actione personali causa petendi proxima est obligatio, remota contractus, vel quasi contractus, delictum, vel quasi delictum, ex quo obligatio illa nata est; in actione reali causa petendi proxima est dominium, vel quasi dominium, aut aliud jus in re, remota verò est ille titulus, vel modus, per quem dominium, vel simile Jus in re translaturum est.

Hoc notato, ad dubium propositum

in actione personali sufficit exprimere causam remotam, e. g. peto à Titio centum, quos mihi debet ex contractu mutui; nam hoc ipso exprimitur, & probatur causa proxima, nempe obligatio; in Actione Reali autem regulariter juxta communem sufficit allegare causam proximam, e. g. peto mihi domum restitui, quæ mea est Jure dominij; quia hinc Reus sufficienter fit certior, an cedere, vel contendere in lite sibi intentata velit, cum duo non possint ejusdem rei dominium habere in solidum. Gloss. in c. significantibus 2. V. eod. h. tit. & in l. qua quisque 1. V. ut proinde ff. de edend. Gall. l. 1. obs. 61. n. 4. & sqq. Laym. in c. significantibus cit. n. 4. Vallens. hic n. 6. Engln. 3. Wiest. n. 13. & alij communiter.

Dixi regulariter; non desunt enim casus, quibus exprimi in libello causa remota, etiam, quando actio realis intentatur, debet: & talis est 1. Si liber homo vindicatur, ut ex l. 1. §. 1. ff. de R. V. defumunt Innoc. in c. conquerente 16. de Offic. Ordinis. & Abb. in c. significantibus cit. n. 13.

2. Quando A-

ctione Hypothecaria in rem agitur; cum enim eadem res v. g. fundus Tusculanus, alicui ex pluribus causis Hypothecæ nomine possit obligata esse: & harum aliquæ jure prælationis gaudeant, Judicis, & Rei interest scire, ex qua causa ita obligetur; ac proinde opus erit exprimere causam remotam. Pirh. hic n. 13. Wiest. n. 14.

Addidi, sufficit allegare causam proximam; non enim prohibetur Actor causam proximam cum remota Libello inferere: imò aliquando id consultum, & utile est; nam si solam causam proximam, e. g. dominium exprimat, omnes causas remotas comprehendisse, & omne jus suum deduxisse censetur, & sic succumbens ex nulla amplius causa poterit domum, aut fundum petere; quia semper agenti exceptio rei judicatae obstabit: hæc autem non obstabit, si præter causam proximam etiam allegarit remotam, & domum, vel fundum petierit, dicendo suum esse jure dominij, quod acquisierit titulo emptionis; tunc enim si ex defectu probationis allegati tituli causâ cadat, eundem fundum, aut domum petere adhuc poterit ex alia causa, & titulo, modò ignoranter, & sine dolo priorem titulum allegarit, per l. si mater 11. §. siquis 2. ff. de except. rei judic.

E contrario aliquando utile, & consultum est allegare solum causam petendi proximam; nam si hoc fecerit, etsi fortè ante litem contestatam dominus rei petite non fuerit, sed factus fuerit demum post contestationem litis, vigore causæ proximæ, & generalis, quam libello inseruit, obtinebit, cum tamen si causam remotam & specialem, quam non probaret, allegasset, licet alia superveniret, lite contestata succumberet c. Abbate 3. §. ceterum. de sent. & re judic. in 6. Zoesl. ff. de R. V. n. 31. König n. 37.

Unde sequitur, probè dispiciendum Actori, quam causam in libello exprimere expediat; equidem si certus sit de remota, eam consulto junget cum proxima; at si de illa dubitet, consultius tantum proximam allegabit.

Dub. 3. quid sit Conclusio Libelli, & quando hæc adhibenda?

Conclusio est petitio Actoris, quâ Judici, & Reo suggerit, quid, quantum, & quale ille Actori adjudicare, hic verò præstare teneatur. Hæc Libelli pars vel maximè consideratur, utpote de qua verificatur illa Juris, & Jurisperitorum maxima, quòd sententia debeat esse conformis Libello. Adhiberi solet in Libello Civili, seu Conventionali tantum; nam in Criminali, sive Querimoniali Lex ipsa concludit, & certam delictis pœnam determinat, ut adeo sufficiat narrare Speciem facti, quæ positâ sciet Judex ipse, quam pœnam Leges delicto statuerint.

Excipe, si pœna applicanda sit Actori injuriam passo; tunc enim ea in Libello peti debet, nisi talis sit, quæ ipso Jure sit incurfa, ita, ut solum opus sit sententiæ

tentiâ declaratoriâ criminis. Idem dicendum, si per consuetudinem Regionis poena, seu mulctâ partim fisco applicetur, partim parti læsæ; tunc enim peti debet, & quidem absolutè, ut decernatur poena pecuniaria, & exacta dividatur inter Actorem, & fiscum, ut notat Angel. §. *pœnalis v. unum tantum. Inst. de action.* Dixi, Nisi ipso Jure incurta sit; nam si ipso Jure incuratur, & tantum opus sit declaratione Judicis, non est necesse poenam in Libello petere ex ratione supra allegata.

Conclusioni in Libello Civili plerumque adjici solet *Clausula*, ut vocant, *Salutaris*, quæ his, vel similibus verbis concipitur: *Super his omnibus peto mihi jus, & justitiam administrari omni meliore modo, & forma, qua de jure, Statuto, vel consuetudine fieri potest.* Hujus est effectus, quod per illam Actor censetur omne Jus suum in Judicium deduxisse, ctsi de omnibus, & singulis non fecerit mentionem expressam. Unde si Actor simpliciter petierit sibi rem restitui, nihil dicendo de fructibus, & expensis, Clausulam verò hujusmodi Salutarem addiderit, tenebitur Judex Reum conventum etiam ad eorum restitutionem condemnare, quod secundum multos obligatus non fuisset facere, si Clausula Salutaris adjecta non fuisset. Et hinc Clausulas istas Doctores Herbæ Betonicæ assimilant, quod sicut illa morbos omnes, ita istæ omnia vitia Libelli sanent. Gaill. l. 1. obs. 61. n. 11. & 12.

Solet à nonnullis etiam hæc Clausula apponi *Salvo Jure addendi, minuendi, corrigendi &c.* Verum ea ultra Jus commune nihil operari videtur; Vel enim lis nondum contestata est, & tunc, ut infra dicam, mutationi, & correctioni locus est, etiam non adjecta hæc clausulâ: vel contestatio litis facta est, & eo casu, etsi adjecta sit hujusmodi clausula, mutationi locus non amplius est, licet admittatur correctio, ut itidem dicam infra, & probat ratio; quia aliàs solemnitas Judiciorum potius arbitrio partium, quam publica autoritate constaret.

Quæritur 2. qualis esse Libellus debeat? 1. debet in scriptis offerri c. *ignarus 1. h. tit. ibi: Libellum conscribentes porrexerunt: conlonat Auth. offeratur, & ibi Gloss. V. ad judicium C. de lit. contest.* Ratio est, quia sic melius instruitur Judex ad sententiam ferendam conformem libello, & Reus ad deliberandum, an cedere, vel contendere actione contra se instituta debeat. 2. Debet esse *brevis*; quia necessaria tantum, aut utilia contineri debet, quæ si probata fuerint, faciant ad intentionem Actoris contra Adversarium: hinc rejici, & rescindi superflua debent l. *sm. §. in refutatorijs 1. C. de appellat.* 3. Debet esse *clarus*, & *perspicuus*; nam obscurus, in quo non apparet, quid peratur, rejici potest l. *Prætor 7. §. quod autem 4. ff. de injur.* 4. Debet esse or-

dinatus, ut partes *num. 1.* assignatas ordine suo positas habeat, ac primò quidem narrationem facti, deinde medium petendi, ac denique ipsam petitionem, quæ tanquam Libelli conclusio ex medio petendi consequatur.

Vitia Libelli quinque potissimum assignantur. 1. *Contradictio*; nam sibi contrarius fraudem facere præsumitur, nec audiendus est c. *solicitudinem 54. in fin. de appellat.* 2. *Obscuritas*; hæc enim in Jure reprobat, ne per eam alij capiantur *can. erit autem 2. dist. 4. & Novell. 107. c. 1. princ.* 3. *Incertitudo*; cum enim Judex, quantum ei quidem possibile est, debeat certam ferre sententiam, Libellum esse certum oportet, cum huic sententia conformanda sit. 4. *Generalitas*; nam Libellus generalis accusatorius ipso Jure nullus est l. *libellorum 3. ff. de accusat.* aliud dicendum de Libello Civili, qui, parte non excipiente, recipitur. König hic n. 57. 5. *Alternativa locutio*; hæc quippe incertitudinem, & obscuritatem parit.

Dub. 1. quid agendum Judici, si Libellus sit omnino ineptus? Libellus omnino ineptus dicitur, ex quo jus agendi non concluditur, & qui nec ex interpretatione adjuvari possit. Si talis offeratur Judici, pronuntiare ex eo sententiam nequit, & si super ipso pronuntiet, lata sententia est ipso Jure nulla. Præterea tenetur Judex Actorem condemnare ad expensas Reo solvendas, reservato tamen eidem Jure agendi ex alia causa. Insuper potest Reum eo casu absolvere ab observatione Judicij, non tamen necessariò debet; quia potest Actori injungere, & ita alium concludentem Libellum offerat, & uti praxin habere affirmat Gaill. l. 1. obs. 67. n. 5.

Dixi, si Libellus sit omnino ineptus; advertunt enim DD. 1. posse, ac debere verba Libelli æquivoca in eum sensum accipi, ut potius Libellus subsistat, quam corrui, etiamsi sensus esset improprius. Sic Hiltrop. p. 2. tit. 9. n. 44. advertit, si in Libello Actor se alicujus fundi dominum asserat, & de usufructu tantum probet, interpretandum de ipsius ususfructus dominio: imò, ut idem Hiltrop. l. cit. & Abb. in c. *dilecti 6. de judic. n. 2.* monent, potest Judex eo casu supplere ex officio circa conclusionem, & vitia Libelli, & hoc maxime, si de Justitia cause constet; nam hoc casu ineptitudo Libelli non attenditur.

2. Ex eodem fundamento, & Reg. 37. in 6. quod *utile per inutile vitari non debeat*, rectè concludunt DD. si libellus ex una parte sit aptus, ineptus ex altera, prout facile contingere potest, quando plures actiones cumulantur, sustinendum Libellum in parte, quæ est aptus, & super ea sententiam fundendam. Idem dicendum monet Hiltrop. l. cit. n. 38. si ineptè narreretur factum, bene tamen concludatur; tunc enim ait attendendam non narrationem facti, sed conclusionem: & rationem

nem dat ; quia omnia , quæ sunt in Libello posita , intelligenda sunt secundum ejus conclusionem , in qua præcipua vis Libelli consistit.

3. Ineptitudo Libelli non officit , neque processum impedit , si fortè offeratur in Judicio Summario ; quia libellus non est de substantia Processus Summarij. Gaill. l. 1. obs. 66. n. 15. Pax Jordan. l. 14. tit. 3. n. 23. Similiter non officit , si causa agatur coram Summo Principe ; quia hic potest judicare in Processu nullo ratione ineptitudinis Libelli , & rejectis ambagibus veritatem sequi , adeoque æquitatem non scriptam præferre rigori scripto. Gaill. l. cit. n. 16.

7 Dub. 2. an & quando sustineatur Libellus Alternativus ? R. regulariter non admitti alternativum Libellum , ut colligitur ex l. prætor 7. §. quod autem 1. ff. de injur. & ratio est , quia parit incertitudinem petitionis , & per consequens non recipit sententiam certam , cum tamen sententia certa esse debeat. Plures tamen sunt casus , in quibus Libellus alternativus admittitur.

1. In Actione Hypothecaria , ut si dicat Actor : Peto illum condemnari ad traditionem rei obligate , vel ad solvendum debitum ; nam in actione Hypothecaria possessor potest retinere rem , & litis æstimationem offerre Creditori l. si fundus 16. ff. de pignor. l. si creditor 2. ff. quib. mod. pign. vel Hypoth. Barb. in c. 2. b. tit. n. 10.

2. In materia Emptionis , quando agitur ex l. rem majoris 2. C. de rescind. vendit. ubi Venditor concludere debet , ut emptor aut suppleat , quod deest justo pretio , aut rem emptam restituat c. cum dilecti 3. de empt. & vendit. Haun. tom. 5. de f. & f. tr. 2. n. 150. Barb. l. cit. n. 9. Vallens. hic n. 4.

3. Quando petitur restitutum adversus contractum , testamentum , vel sententiam ; tunc enim Actor petere disjunctivè potest , ut Judex aut contractum , testamentum &c. nullum esse pronuntiet , vel si validus sit , adversus eum restituatur in integrum. Gaill. l. 1. obs. 62. n. 7. Haun. l. cit. n. 152. Vall. n. 4. cit.

4. Quando incertitudo provenit ex facto alieno , præsertim Adversarij l. hoc interdicitum 1. §. quia autem 4. ff. quod legatorum : hinc teste Gaillio l. cit. n. 4. valet hujusmodi Libellus , si Actor dicat , Peto rem jure dominij , vel quasi dominij ; vel Peto me declarari dominum , vel quasi dominum.

5. Quando res , quæ debetur , post moram debitoris deterior facta est ; nam tunc petere possumus aut rem debitam , aut ejus æstimationem , ut docent DD. in l. si ex legati 23. ff. de V. O.

6. Quando petitur restitui res , si extet , aut æstimatio illius , si sit consumpta. Debet autem esse incertum , an extet ; nam si certum sit extare rem , peti debet ipsa res , non æstimatio rei , quippe quæ tantum in subsidium

debetur l. fin. C. de fideicommiss. libert. Abb. in c. gravis 11. de resit. spoliat. n. 22. Gaill. l. 1. obs. 62. n. 6. & 7. Vallens. l. cit. n. 4. Excipit , si præstari quidem res possit , sed non sine magna difficultate ; tunc enim alternativa fieri potest petitio. Vide Gaill. l. cit. Wiest. hic n. 2. & alios.

Dub. 3. quid agendum , si Libellus sit obscurus ? R. hic non statim à Judice rejiciendus est , sed permittenda Actori declaratio.

Declaratio autem hæc fieri potest , & debet per solum libellantem , non etiam per heredem illius , vel Procuratorem , nisi is ad hoc speciale mandatum habuerit , sicut nec Dominus Libellum Procuratoris sui declarare potest. Vallens. h. t. n. 3.

Si reus conventus non opposuerit de obscuritate , & incertitudine Libelli ante litem contestatam , sed ad eum responderit , & litem acceptarit , postea audiri non debet , sed Judex , non obstante Libelli incertitudine , pronuntiare pro Actore potest , si de jure Actoris constiterit. Hiltrop. Process. judic. p. 2. tit. 9. n. 26. & sqq. sibi enim imputare reus debet , si non intellexit , de qua controversia lis sit mota : unde vel præsumitur intellexisse , quid Adversarius peteret , vel negligentia suâ sibi spatium deliberandi ultro ademit. Proceditque hoc , sive Libellus obscurus sit ratione æquivocationis , sive ratione generalitatis.

Porro Libellus generalis locum in Judicio habet adhuc pluribus alijs casibus : & 1. quidem in petitione fructuum , damnorum , expensarum , & interesse ; quia hæc ordinariè non sunt numerata , neque explorata , antequam super ipsis cognoscatur. 2. In tutela , vel negotiorum gestorum 1. actione. 3. In hæreditatis petitione. Advertit tamen Gaill. l. 1. obs. 68. n. 2. eruditi , & exercitati Advocati esse Clientem suum instruere , eique consulere , ut eodem libello , vel alijs articulis specificè complectatur , & designet res hæreditarias , quid nim. & quantum in defuncti hæreditate sit , vel tempore mortis fuerit , easque unâ cum causa principali simultaneo quodam processu in termino probatorio probet.

Ratio est , quia hac ratione Judex certam sententiam proferre potest condemnando reum conventum , ut res hæreditarias jam antè in Libello designatas , & liquidatas unâ cum fructibus perceptis , vel qui percipi potuerunt , restituat : & sic erit facilior executio ; aliàs si generalis sit Libellus , etiam sententia generalis erit , & sic in executione non sine magna molestia Actoris , ac temporis , & sumptuum jactura nova liquidatione , & probatione opus erit , firum hæreditariarum controversia moveatur.

Dub. 4. an Actor in Libello suo possit plures simul actiones cumulare ? R. affirmative : & hoc verum est , sive ex diversis causis ad diversa contra eundem , vel di-

verfum agat, sive etiam ex eadem causa, & ad idem contra diversos, modò nihil obstet cumulationi *l. si idem 11. ff. de Jurisd. Gaill. l. 1. obs. 63. per totam. Carpz. Defin. for. p. 1. conf. 2. defm. 4. & 5. Valleng. hic n. 7. König n. 17.* Permittitur hoc in favorem dirimendarum litium, & facilius producendarum ad exitum; frustra enim fit pluribus Judicij, quod uno absolvi potest. Dixi, *Modò nil obstet cumulationi*; nam aliqua actiones sunt, quæ cumulari non possunt, In specie

Excipiuntur 1. Actiones contrariæ; quia posito uno contrariorum, necessarium est tolli alterum *l. hec verba 124. ff. de V. S.* Unde simultaneè cumulari non possunt querela inofficiosi testamenti, & actio ad supplementum, petitio hæreditatis ex testamento, & ab intestato, rei vindicatio, & actio Publiciana, Interdictum retinendæ possessionis, & Judicium petitorium.

Excipiuntur 2. Actiones, quarum una, vel altera est præjudicialis; quia sententia absolutoria lata in Actione præjudiciali parit exceptionem rei judicatæ in altera. Hinc simul cumulari non possunt quæstio statûs cum Judicio noxali, actio de partu agnoscendo cum causa alimentorum, rei vindicatio cum actione confessoria, vel communi dividundo, hæreditatis petitio cum Judicio familiæ hærescundæ.

Excipiuntur 3. Actiones, quæ ex una, eademque causa descendunt, & ad eundem finem tendunt; quia unâ in Judicium adductâ, altera consumitur *arg. l. quod in herede 9. S. eligere 1. ff. de tributor. act. l. plura 5. ff. de O. & A.* Sic et si domino rei furtivæ competat rei vindicatio, & condicatio furtiva, non tamen potest utrâque simul agere, sed unius electio alteram tollit. Ratio est, quia bona fides non patitur, idem ex eadem causa bis exigi *l. bona fides 47. ff. de R. J.* neque eo fine plures ex una causa proditæ sunt actiones, ut omnibus uti liceat, sed ut laxior agendi sit facultas, ut habetur *l. cum filius 76. S. varijs 8. ff. de legat. 2.*

Excipiuntur 4. Actiones, quæ sic se habent, ut unâ propositâ, & condemnatione secutâ, factâque executione, contingat liberatio ab alia: sic actio mista tollit rei persecutoriam, si cum ea concurrat; ne idem bis exigatur. E contrario actione criminali principaliter propositâ, incidenter cumulari potest actio Civilis e. g. ad restitutionem rei ablata, refusionem expensarum &c. quia non ad idem tendunt.

Quando Actor plures Actiones in eodem Libello cumulat, à reo respondendum est singillatim ad eas actiones, & à Judice totidem secundum cujusque actionis naturam singillatim sunt proferendæ sententiæ in eodem judicio; quia tot sunt Libelli, quod Actiones, & facta. Imò, ut rectè monet Valleng. *hic n. 7.* potest Judex casu, quo

post conclusionem in causa quoad aliquod factum in actis allegatum desiderat adhuc aliquam probationem, rescissa ex officio conclusionem, ulteriorem probationem quoad illud factum injungere, ac nihilominus quoad reliquas actiones, in quibus nihil desiderat, definitivè pronuntiare. *Neque obstat*, quòd sententia sit individua *l. in hoc judicio ff. famil. hercisc.* quia id verum est, quando Libellus unum solummodo factum continet, secus, quando plura, & separabilia.

Quæritur 3. quid agendum Judici, & Reo post Libellum oblatum? *R.* cum finis oblationis Libelli sit, ut Judici, & Reo naturam litis aperiat, actoris intentionem ostendat, & totum processum vi sua dirigat, ante omnia ipse Judex, Libello recognoscit, studeat litis statim ritè cognoscere: deinde ipsius Libelli inspiciendi, & describendi copiam reo faciat, quod adeo necessarium est, ut si Judex Reo petenti denegat Libelli copiam, à tali denegatione rectè appelletur *c. significantis 49. de appellat.* Expediit autem magnopere ad expediendas causas, si Actor libellum in duplo exhibeat Judici, quorum alterum exemplar Judex reo tradat, alterum sibi reservet, & ad acta deponat juxta usitatum Stylum Cameræ Imperialis, ubi omnia producta in duplo sunt exhibenda.

Inspecto Libello, reus deliberare potest, utrum cedere, an contendere ulterius debeat, & si contendendum putet, veniat etiam ipse ad defendendum instructus, & respondeat. Non tamen statim cogendus est respondere, sed induciæ dandæ, quæ quidem de Jure communi 20. dierum spatium continent *Auth. offeratur C. de lit. contest.* sed ex communi observatione dilatio hæc frequenter à Judice coarctatur: nunquam tamen ita coarctanda est, ut non sit æquum pro gravitate causæ.

Si responderit Reus, sententiam Judex pronuntiare debet Libello conformem; alioquin hæc non subsistit *l. ut fundus 18. ff. comm. divid. & l. non distinguemus 32. S. de officio 15. ff. de recept. qui arbitr.* Erit autem sententia Libello conformis, si in tribus cum ipso conveniat, nempe 1. quoad rem petitam: unde si quis petat equum, per sententiam non debet ipsi adjudicari bos. 2. quoad causam, ex qua res est petita: hinc si Actor petat 100. ex causa depositi, reus non est condemnandus ex causa mutui. 3. Quoad ipsam Actionem institutam, quâ Libellus Actoris constat *arg. l. 12. & sqq. l. 27. ff. de re judic.*

Cæterum oblationis Libelli plures Effectus enumerantur; nam 1. secundum ejus petitionem, ac formam ferenda est sententia, ut paulò antè dictum est. 2. Obligat porrigentem ad prosequendam causam usque ad finem, postquam reo per Judicem est porrectus *Auth. qui semel C. quom. & quand. Judex &c.* intellige, si Rei conventi interfit, ut

ex-

iscepta perficiatur, quia v. g. multas fecit expensas in litem; tunc enim cogere Actorem potest ad litem prosequendam. Secus, si nihil interfit Rei, & res adhuc sit integra; tunc enim Actor Libellum recuperare, & à lite recedere, Reo etiam invito, potest, ne *juste poenitudinis humanitas amputetur*, ut dicitur *can. ei, qui appellat. 41. §. si quis caus. 2. q. 6. & l. si quis 28. C. de Appell.* 3. Si Libellus sit oblatus Principi, & ab eo impetratum rescriptum, Actiones Prætorias annales perpetuat, easque tam activè, quam passivè facit in hæredes transire *l. dubium 1. & l. seq. C. quand. libell. Princ. datus &c.* quia, ut *l. dubium cit.* innuunt Imp. talis oblatio, subsecuta rescriptione, pro litis contestatione reputatur. 4. Libelli oblatio, secuta rei citatione, interrumpit Præscriptionem in omnibus, quæ ille sub generalitate sua comprehendit *l. sicut in rem 3. C. de præscript. 30. vel 40. ann. & l. fin. C. de annal. except.* 5. Eadem, secuta citatione, à die hujus Reo infinuata, facit rem litigiosam, ut ea vendi, donari, vel alio contractu alienari neque in extraneam, neque in conjunctam personam amplius possit *Clem. fin. ut lit. pend.* ubi de hoc plenius. 6. Libellus probat contra libellantem quoad ea, quæ in Libello assera sunt *arg. l. generaliter 13. C. de non num. pecun. Vide Hof. in Summ. hic n. 13. Durand. in Specul. tit. de libell. concept. §. 8. Pax Jordan. l. 14. tit. 3. n. 46. & sqq.*

11 Dub. 1. in quibus causis offerri Libellus debeat? *iv.* offerri debere, cum Judicium est plenarium, & ordinarium: & ibi oblatio Libelli est de substantia, ita quidem, ut absque ea Judicium non subsistat, neque etiam a partibus remitti possit *c. ignarus 1. & ibi Gloss. v. Libellum h. tit. Bart. in Auth. offeratur C. de lit. contest. Hiltrop. Proceff. Judic. p. 2. tit. 9. n. 1. Laym. in c. 1. cit. n. 3. König hic n. 7. Sannig n. 2.* Ratio est, quia solemnitates actuum, quæ ob publicam utilitatem introductæ sunt, partium conventionem tolli, aut remitti non possunt, uti docent DD. *in l. cum & Judices 2. §. sed quia veremur 4. C. de juram. propt. calumn.* Excipe, si partes in Judicem tanquam Arbitratorem compromittant; tunc enim ipsi modum procedendi, non exactis solemnitatibus, præscribere non prohibentur, perinde, ac cum in alium quemvis compromittunt, ut docet Bartol. *l. cit.* & alij DD. communiter.

Dixi, cum plenarium est Judicium; nam in Summario Judicio, & brevioribus, ac levioribus causis etiam de Jure communi non est necesse Libellum scripto tradi, sed sufficit Actoris petitionem coram Judice nudis verbis proponi, eamque actis continuè inferi, ut re postea exigente, ejus copia haberi possit. *Clem. sepe 2. v. verum de V. S. Auth. nisi breves C. de sent. ex brevicol. recit.*

Porro duplicem ob causam Judicia summaria institui solent, vel quia causa in Ju-

dicio proposita celerem expeditionem desiderat, vel quia modica est.

Ad primum genus pertinent 1. Causæ Beneficiales, Matrimoniales, Decimales, & quæcunque Ecclesiastica. 2. Causæ Usurarum, & hoc in odium Usurarij. 3. Exceptiones, & causæ incidentes. 4. Lites mercatorum, quæ ob frequentiam, & alias causas citò expediuntur. 5. Causæ tributorum, alimentorum, dotis. 6. Causæ naufragorum, pauperum, & miserabilium personarum. 7. Causæ mercedum. 8. Si agatur de tutore dando, filio adoptando, aut emancipando.

*Ad genus secundum spectant 1. Causæ Civiles, quibus de debito non magno, spectata personarum qualitate, agitur, aut inter personas viles, & Juris imperitas, videlicet rusticos in pago, ut colligitur ex Auth. nisi breves cit. & notat Abb. in c. 1. h. tit. n. 17. 2. In delictis levibus, & non multum infamantibus, præsertim inter Religiosos, adolescentes, & similes personas *l. levia 6. ff. de accusat.* 3. Si agatur Judicio possessorio solum præparatorie, ad petitorium subsequens, ideoque de parvo, & facile reparabili damno.*

Si Summarius instituat Processus ob causæ levitatem, ordinariè non requiritur plena probatio, sed sufficit semiplena per unum testem, aut juramentum, talis sc. ut sufficiat ad informandum Judicem pro causæ decisione; at si instituat Processus Summarius propter celeritatem expeditionis, & causa sit alicujus momenti, seu præjudicij non facile reparabilis, plena plerumque probatione opus est, & conf. dilationes dandæ, quæ ad hanc adornandam arbitrio Judicis requiruntur.

Dub. 2. quando Libellus omitti possit? *iv.* omitti potest in varijs causis. Et 1. quidem, ut modò dictum est, in causis Summarijs, præsertim quando Summarium Judicium instituitur, quia causa est modica. 2. In notorijs; quia in ijs nec ordo Juris servandus, nec accusatoris clamor expectandus est *can. manifesta 15. & duob. seqq. caus. 2. q. 1. c. ad nostram 21. de Jurejur. c. evidentia 9. de accusat.* 3. In causis Appellationum, quando in prima instantia Libellus oblatus est, & ex iisdem actis proceditur. *Scaccia de appellat. q. 11. a. 4. n. 35.* ubi ait ita servari in Curia Romana. 4. In causis coram Principe, seu Imp. vel Papa agitandis; nam horum præsentia omnem solemnitatem supplet *arg. l. omnium 19. C. de testam. Gloss. in c. fin. v. illustrium de sent. & re judic. in 6.* 5. Quando Judex, vel Magistratus motu proprio, & ex officio procedit. *Georg. Obrecht de formand. & concip. libell. c. 6. n. 7.* quem citat, & sequitur König hic n. 9. 6. Cum duo eandem rem possidere contendunt, & neuter vult Libellum offerre, ne fateatur penes alterum possessionem esse; tunc enim

enim officio Judicis res à probationibus inchoanda est *c. cum dilectus 2. de ordin. cognit.* P. König *n. 10.* P. Schmier *tr. de Process. Judic. c. 1. n. 40.* 7. Quando lis movetur de causa, per sententiam, vel transactionem jam decisa; in hac enim, si alterutra pars aliquid de novo fieri, vel immutari petierit, non offertur Libellus, sed officium Judicis simpliciter imploratur *l. terminato 3. C. de fruct. § lit. expens. & l. si quis 11. in fin. C. de Reb. credit.* ubi additur ratio, *ne repetita lite, suis negotij alterius cause fiat exordium.* 8. Si itatuto cautum, vel consuetudine receptum sit, ut omnia in Judicio oretenus petantur, & proponantur; Statutum enim, & consuetudo in his etiam, quæ sunt circa Judicia, valet, & derogat Juri scripto *l. de quibus 32. § l. seq. ff. de Legib.* Plures alias causas, in quibus Libellum offerre non est necesse, vide apud Durand, *in Specul. tit. de Libell. concept. §. nunc dicendum 9. per totum.*

83 Dub. 3. an Libellus semel editus mutari, vel emendari, & quousque possit? Mutari Libellus dicitur, cum aliquid in eo mutatur, quod pertinet ad ejus substantiam, ut si Actor in Libello actionis realis dixit, se dominum esse rei petite, postea verò videns se difficulter dominium probare posse, mutans Libellum dicat, sibi dominium, vel quasi competere, ubi mutatur actio, vel causa petendi. Emendari verò dicitur, quando vitium aliquod, vel obscuritas tollitur, vel aliquid additur, aut detrahitur, salva manente ipsius Libelli substantia, ita ut nec res petita, nec causa petendi mutetur. His notatis

Satis convenit inter DD. Libellum oblatum Judici emendari posse usque ad sententiam, refusis tamen expensis, reo per ineptum Libellum causatis. Potestque hæc emendatio fieri. 1. Declarando, siquid in Libello obscure dictum est; qui enim declarat, nihil de novo dicit *arg. l. heredes 21. §. siquid 1. ff. qui testam. fac. poss.* 2. Corrigendo, si quid in nomine rei petite, aut in loco, vel tempore obligationis contractæ erratum est, ita tamen, ut idem jus, eademque actionis qualitas maneat. 3. Petendo, si Actor omisit in Libello petere accessoria, ut fructus, expensas &c. 4. Diminuendo, ut si Actor petijt 100. quantum sibi non debetur, potest post litem contestationem corrigendo Libellum petere 50. sibi debitos. 5. Addendo, ut si petijt minus justo, & postea advertit sibi deberi plus, potest in eodem Judicio, & eadem instantia etiam post litem contestationem petere plus. 6. Refecando superflua e.g. in Judicio universalis, ut *n. 8.* dictum est, quo petitur hæreditas; non est necesse specificari res hæreditarias: unde si facta sit talis specificatio, quæ fortè non adæquet hæreditatem, potest ejusmodi specificatio refecari. 7. Adjiendo ea, quæ post litem contestatam emerferunt, & non poterant prævideri. 8. Corrigen-

do, in quibus peccatum est contra Stylum Confistoriorum.

De mutatione Libelli satis convenit inter DD. eam ante contestationem litem Actori permissam esse, ita tamen, ut eo casu reo concedantur novæ induciæ ad deliberandum, & instruendum se pro lite futura, & si ob talem variationem majores facere expensas debuit, ei hæc compensentur, ut monet Gloss. *in l. 3. C. de edend.* Bald. *ibid. n. 3.* Laym. *in c. 2. b. tit. n. 8.* Pirh. *hic n. 18.* König *hic n. 59.* Excipie, nisi persona Libellum mutans talis sit, cui sit ignoscendum, si eundem non rectè composuit, ut est minor, rusticus, mulier &c. Ratio responsionis est, quia ante litem contestatam nondum est coeptum Judicium.

An etiam post contestatam jam litem mutare Libellum liceat, controversum est inter DD. Affirmativam defendunt Bachov. *D. 1. de action. th. 44.* Stryck. *us. modern. Pandect. tit. de edend. §. 10.* Fleck. *l. 5. tit. 28. n. ult.* Brunnem. *Process. c. 5. n. ult.* Gletie *ad tit. de action. n. 16.* apud Clariss. P. Schmier *de Process. Judic. c. 1. n. 116.* idque videtur colligi ex pluribus Juris textibus. 1. §. siquis aliud 35. *Inst. de action.* ubi Justinianus, siquis aliud pro alio intenderit, nihil eum periclitari placet, sed NB. in eodem Judicio, cognita veritate, errorem suum corrigere ei permittitur &c. atqui Judicium utique durat post litem contestatam, imò tunc primùm incipit. Ergo tunc unum pro alio petere, sicque Libellum mutare conceditur. 2. *l. in delictis 4. §. fin. ff. de noxal. act.* ubi actori, qui ex facto servi damnificatus, Dominum, quasi is damni illati conscius esset, convenerat, licentia datur, donec prius Judicium agitur, si eum de scientia domini arguenda pœniteat, ad noxalem causam transeundi. Sed hoc modo post litem contestatam mutatur Libellus, & nova actio inentatur. Ergo &c. 3. Rei vindicatio est actio substantialiter distincta ab interdicitis, seu actionibus possessorijs; & tamen permissum est actori post litem contestatam usque ad conclusionem in causa, relicta rei vindicatione, quam antecederet moverat, remedia possessoria intentare juxta textus *c. pastoralis 5. de caus. poss. § prop.* ergo post litem contestatam actionem substantialiter diversam licet instituire, & conf. Libellum mutare.

Sed dicendum, si litem contestata jam sit, mutari Libellum amplius non posse, nisi Actor velit novo libello uti, & novâ instantiâ, recedendo à priori, cum refusione expensarum juxta *cap. examinata 15. de Judic.* Institutum hoc est in pœnam temeritatis, quòd Actor ab initio non satis pensitavit, quâ actione acturus esset. Et hoc verum est, etiam si utraque pars in mutationem consentiat. Ita Hiltrop. *p. 2. tit. 9. de mutat. libell.* Pax Jordan. *l. 14. tit. 3. n. 11. § 12.* Barbof. *in c. 2. b. tit. n. 11.* Layman. *ibid. n. 8.* Vall. *n. 12.* König *n. 59.* Sannig. *c. 2. n. 10.* &

& novissimè P. Schmier *l. cit. à n. 121.* alii-
que apud istum. Ratio est, quia per litem
contestationem obligatur quis instantia, ut
ab ea recedere, & poenitere non amplius va-
leat *l. is, qui se obrulit 25.* & ibi Gloss. *V. qui*
discessit ff. de R. V. l. sed etsi 52. princ. ff. de
judic. & l. nemo 4. C. de Jurisd. omni. Judic.

Neque contrarium probant Argu-
menta contraria.

Ad 1. textui ibi alle-
gato oppono *l. non potest 23. ff. de Judic.* ubi
Paulus, *Non potest*, inquit, *videri in Judicium*
venisse, quod post Judicium susceptum (i.e. Inter-
prete Gothofredo *ibid. lit. l.* post litem con-
teltatam) *accidisset; ideoque alia interpellatione*
seu ut idem Gothofred. *lit. l.* glossatur, novo
Libello, novaque petitione) *opus est.* Qua-
re, ne concedere debeamus Imperatorem *S. si*
quis cit. contra Juris principia aliquid statuisse,
dicendum, *in S. cit.* Judicij nomen non strictè,
prout illud à litem contestatione incipit, sed latè,
quod inchoatur per citationem, capiendum
esse, ut sensus sit, Libellum mutari posse us-
que ad contestationem litem.

Ad 2. in casu
ibi proposito Libellus non immutatur; nam
ut P. Schmier *l. cit. n. 129.* advertit, Actio
noxalis non est nova substantialiter actio, sed
tantum nova qualitas, actioni veteri, quæ cæ-
teroquin ex facto servi quæ tali competeret,
superaddita, ac contra dominum servi, qui
conveniri nequit, extensa; conf. nova substan-
tialiter actio non movetur, quando prius do-
minus scientiæ de facto servi insimulatus est,
postea non probatâ scientiâ, ad noxâ deditio-
nem agitur.

Ad 3. à petitorio ad possessio-
rium, & vicissim post litem contestationem
transire licet ob connexitatem, quàm Reivind-
icatio cum remedijs possessorijs habet: hinc
quia ex dispositione Juris in eodem Judicio,
& ab eodem Judice tractari debent, non t. m
mutare, quàm declarare, & dilatare Libellum
censendus est, qui ejusmodi transitum à peti-
torio ad possessorium, & vicissim facit.

14

Dub. 4. cujus sumptibus Libellus

edendus sit? Variant DD. Sichard. *in Auth.*
offeratur n. 11. ait edendum sumptibus Rei.
Marant. *de Ord. Judic. p. 6. tit. de libell. oblat.*
n. 2. sumptibus Actoris. Alex. *in l. 1. pr. n. 8.*
ff. de edend. sumptibus utriusque, Placet sen-
tentia P. König *hic n. 6.* quam etiam ex par-
te amplectitur P. Schmier *Process. Judic. c.*
1. n. 100. & apud hunc Stryck, *de libell. c. 9.*
n. 13. Ummius *Process. D. 5. th. 12. n. 56* qui
distinguendum putant; Vel enim reus ab a-
ctore antecedenter ad satisfactionem inter-
pellatus fuit, vel non.

Si primum, altera distinctio est adhi-
henda, & videndum, an reus statim obtulerit
satisfactionem, an Libelli oblationem exspe-
ctarit. *Si prius,* Actor sibi imputare debet,
quod temere ad litem procedendo, inutiles
expensas fecerit. *Si posterius,* distinguen-
dum est tertio, & videndum, an reus justam
litigandi causam habeat, an verò temere li-
tiget. *Si justè litigat,* non tantum sumptus
in Libellum factos restituere non cogitur,
sed etiam quascunque pecunias, ob temera-
riam litem sibi motam erogatas, ab actore
recipit. *Si verò injustè,* non solum ad Li-
belli, sed ad omnium expensarum, litem suscep-
tæ causâ expositarum, restitutionem, sicut
quilibet improbus litigator, adstringitur.

Quod si secundum contingat, & reus ab
Actore antecedenter ad satisfactionem in-
terpellatus non fuit, iterum distinguendum,
an iste statim, ac lis ipsi denunciata est, liti
cesserit, vel Judicium voluerit suscipere. *Si*
prius, ad refusionem expensarum, in Libelli
confectionem factarum, non tenetur, sed ferre
easdem Actor debet, utpote qui, antequam
ad Judicem provocaret, explorare debuisset,
an sine lite obtinere satisfactionem à reo
posset. *Si posterius,* iterum videndum, an
lis à reo suscepta sit justè, vel injustè, & se-
cundum justitiam, vel injustitiam causâ vel
liberabitur à solvendis expensis, vel ad easdem
obligabitur juxta paulò antea dicta.

§. I I.

De Rei Conventi Citatione.

SUMMARIUM.

15. Necessitas Citationis.	23. Quid faciendum, si citandus morietur extra Territorium citantis?
16. Definitio, & multiplicitas.	24. An cum citatione Libellus Actoris transmissus Reo?
17. Observanda in Citatione reali.	25. Quomodo citatio sit executioni danda?
18. In Edictali.	26. An semper sit opus citatione?
19. In peremptoria.	27. A quo fieri Citatio debeat?
20. Requisita ad legitimam Citationem.	28. Quis citari possit?
21. An necesse sit addere diem, & horam, quæ comparandum est in Judicio?	29. Effectus Citationis.
22. Quomodo se gerere debeat, qui citatur ad locum non tutum?	30. Quomodo convalidetur non rite facta?

N 3

SI